

Jaargang 7 - nummer 1 - januari 2019

Gezamenlijke uitgave KNNV en IVN
in Noord West Overijssel

ivn natuur
educatie

KNNV
vereniging
voor veldbiologie

Kerkuil - fotograaf Gert Gelmers

AGENDA KNNV en IVN

Periodieke bijeenkomsten

De vogelgroep IVN houdt in de maanden september t/m april haar avonden op elke tweede dinsdag van de maand in 't Hoogthij, Oldemarktseweg 117, Steenwijkerwold. In mei en juni wordt er een excursie voor de groep georganiseerd.

De vlinder- en libellenwerkgroep houdt in de maanden oktober tot en met mei haar avonden op elke eerste maandag van de maand in De Klincke, Kerkstraat 16 te Steenwijk, aanvang 19.30u.

De plantenwerkgroep houdt in de maanden oktober tot en met april (m.u.v. december) haar avonden op elke eerste woensdag van de maand in De Klincke, Kerkstraat 16 te Steenwijk. Aanvang 19.30u.

In de maanden mei en juni worden inventarisaties uitgevoerd.

De geologiewerkgroep houdt in de maanden oktober tot en met april haar avonden op elke tweede dinsdag van de maand (tenzij anders vermeld) in De Meenthe, Stationsplein 1 te Steenwijk. Aanvang 19.30u. Jaarlijks wordt een (meerdaagse) werkgroepexcursie gehouden. Op de webpagina van de KNNV afdeling is het actuele programma vermeld.

De gezamenlijke lezingen van KNNV en IVN worden in de maanden oktober tot en met maart (februari in combinatie met de KNNV ledenvergadering) gehouden op de derde maandag van de maand in De Klincke, Kerkstraat 16 te Steenwijk. Aanvang 20.00u

Agenda 1e kwartaal 2019

januari

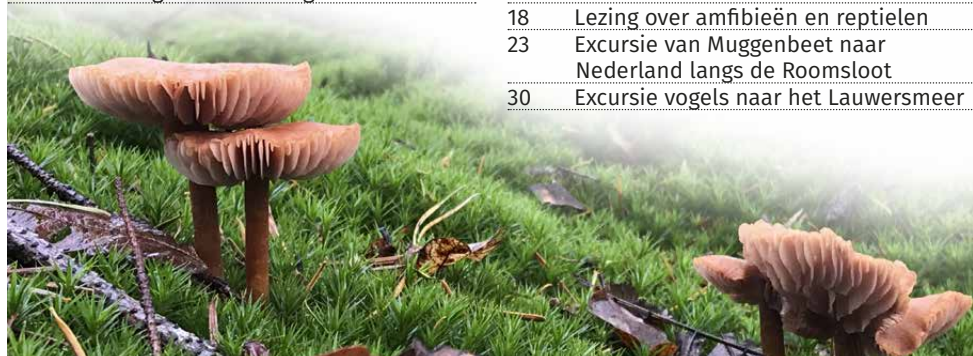
- 5 Nieuwjaarswandeling Kalenberg
- 21 Lezing over het wel en wee van het slakkenleven
- 25-27 Tuinvogeltelling, georganiseerd door Sovon en Vogelbescherming.
www.vogelbescherming.nl

februari

- 9 Excursie winterkenmerken van bomen
- 18 KNNV jaarvergadering en na de pauze een lezing
- 23 Excursie naar de Kraloërheide

maart

- 18 Lezing over amfibieën en reptielen
- 23 Excursie van Muggenbeet naar Nederland langs de Roomsloot
- 30 Excursie vogels naar het Lauwersmeer

Bij de voorplaat

In de Veldschuur, het informatiecentrum voor natuur, historie en archeologie in Rouveen, broedt al meer jaren een koppeltje kerkuilen.

De laatste 2 jaren zijn goede jaren geweest voor de kerkuilen. In 2017 was er een muizenplaag in Noordwest Overijssel en in 2018 profiteerden ze waarschijnlijk van het hogere muizen-aanbod als gevolg van de droogte en zachte winter. Bovendien levert een natuurgebied altijd meer muizen op dan regulier landbouwgebied.

De foto toont een jonge kerkuil. Dat is te zien aan het kleine beetje dons dat nog op zijn kop zit. Dit was één van de jongen uit een nest van 4 uit 2017, waarvan de foto geplaatst is in het middenkader.

Tekst en foto's: Gert Gelmers

COLOFON

"Koppel", jaargang 7, nummer 1, eerste kwartaal 2019.

Natuurtijdschrift "Koppel" is een gezamenlijke uitgave van de KNNV en het IVN.

Redactie: Greet Sanderse, Rolf Kranenburg, Emile de Leeuw

Vormgever: Dirk Koopmans

Drukwerk: **drukkerij Bijzonderdruk te Steenwijk**

Belangrijke informatie voor het aanleveren van kopij:

- graag op A4 formaat, via de mail en als platte tekst (zonder opmaak).

- geen pdf bestand, foto's in een apart bestand en met een formaat van minimaal 1.5 MB

Het volgende nummer verschijnt per 1 april 2019.

Kopij hiervoor graag vóór **1 maart 2019**.

Redactieadres: E-mail redactiekoppel@gmail.com

INHOUD

Agenda KNNV en IVN	2	• Een koolmees met overbeet	21
Bij de voorplaat	3	• Vogel	21
Colofon	3	Waar zijn alle merels heen? Waar zijn zij	
Van de redactie	4	gebleven?	22
Van de Voorzitters	5	Excursies en lezingen	24
Oproepen en mededelingen	5	Bij de achterplaat	27
Een vlinder in de winter	9	Mededelingen van het IVN	28
De ekster (deel 2), het "verstopgedrag"	11	Uit het IVN-bestuur:	
De ree	13	• Verslag van de leden- en donateursdag ..	28
De kwartelkoning van Rouveen	18	• Besturen KNNV en IVN	30
Waarnemingen	20	Werkgroepen KNNV en IVN	31
• Purperreiger eet uit de muur	20		

Van de redactie

Het nieuwe jaar is waarschijnlijk begonnen als dit eerste nummer van Koppel bij u in de brievenbus ligt.

De redactie wenst u een mooi en gezond 2019 toe, waarin hopelijk een gericht beleid en vele maatregelen, die we deels ook zelf kunnen treffen, een ommekeer zullen betekenen voor de desastreuze situatie waarin ons milieu en onze natuur verkeren. Zie hiervoor ook de bijdrage van onze voorzitters aan dit nummer. De redactie hoopt veel mooie bijdragen van u te ontvangen in de vorm van artikelen en foto's. Zo is 2019 door Sovon uitgeroepen tot het jaar van de Wulp. De logo om hieraan bekendheid te geven treft u aan op de voorpagina. De redactie is van plan om in het aprilnummer extra aandacht te geven aan deze vogel die van de soort steltlopers de grootste vogel is. Ze roept u op (zie ook onder Mededelingen en oproepen) in uw herinnering en fotoarchief te graven en de resultaten hiervan aan het redactie-adres te sturen.

Datzelfde geldt ook voor een nieuwe rubriek over - in eerste instantie - vogels met een afwijkend uiterlijk. Het idee hiervoor ontleen we aan een waarneming van een koolmees, zoals beschreven en weergegeven door Philip Friskorn in dit nummer. Jeanette Essink leverde een eerste bijdrage in de vorm van een foto van een middelste bonte specht met afwijkende snavel (zie de middenpagina).

Andere bijdragen aan dit nummer zijn van de hand van -opnieuw- Philip Friskorn, van Willem-Jan Hoeffnagel, Ben Prins en Gert Gelmers.

Philip Friskorn schreef opnieuw over de ekster, maar nu toegespitst op het "verstopte drag" van deze vogel.

Willem-Jan Hoeffnagel schreef over de ree, die tot de familie van de herten behoort en waar-

van de populatie in Nederland na 1950 enorm is toegenomen,

Van de hand van Ben Prins zijn maar liefst twee artikelen opgenomen in dit nummer. Het eerste artikel gaat over de grote wintervlinder,

V.l.n.r. Emile de Leeuw, Greet Sanderse en Rolf Kranenburg

een nachtvlinder die verschijnt met de eerste nachtvorst in oktober en eind december weer verdwenen is. In het tweede artikel vraagt Prins zich af of de terugval van het waargenomen aantal merels in met name de periode van half juli tot september een gevolg is van het merelvirus, waarvan de aanwezigheid in Nederland in 2016 is vastgesteld, of dat die terugval aan een andere oorzaak is te wijten. Van een verhoogde sterfte in onze regio, zoals door Sovon is vastgesteld, is Prins in ieder geval niet gebleken.

Gert Gelmers tenslotte beschrijft de bevrijding van een kwartelkoning uit een aardbeiennet in Rouveen, die later helaas toch is overleden. De redactie keert hiermee terug naar het begin van dit stuk en wenst u nogmaals een mooi en gezond 2019 toe en hoopt dat deze wens ook veelvuldig mondeling zal worden uitgewisseld tijdens de nieuwjaarsbijeenkomst op 5 januari. Komt allen!

Van de voorzitters

Waar zal de natuur zijn zonder een goed en gezond milieu?

Als natuurverenigingen gaan we graag op excursie in de natuur. Onze wandelingen en fietstochten in de eigen omgeving genieten in het algemeen een goede belangstelling, ook van niet-leden die op de aankondigingen in de lokale pers reageren. Deze belangstelling bij een breed publiek voor de natuur kan alleen maar bestaan als die natuur er in al zijn glorie is. We prijzen ons gelukkig dat we in onze directe nabijheid een prachtig nationaal park hebben en op afstand nog de nationale parken Drents-Friese Wold en Dwingelderveld. Maar het kost moeite om die mooie natuur zo te houden. Een bijdrage aan die instandhouding komt uit de hoek van de bescherming van het milieu. Zo is er het oordeel van het Europese Hof, dat de Nederlandse regelgeving om het stikstofoverschot terug te dringen en tegelijkertijd uitbreiding van boerenbedrijven mogelijk te maken niet voldoet en op de heling moet worden gezet. Omdat (teveel) stikstof een regelrechte bedreiging voor flora en fauna is, is het voor de natuur een goede zaak dat de defecte regelgeving moet worden gerepareerd. Ook de uitstoot van CO2 moet aan banden worden gelegd, omdat die een te grote negatieve belasting voor de flora en fauna in petto heeft. Soms kunnen we daar zelf iets aan doen, u leest het vast op andere plaatsen ook: zonnepanelen plaatsen is een van de acties, waar burgers zelf het initiatief voor

kunnen nemen. Voor sommige bedrijven is het mogelijk om (eigen) windmolens te plaatsen, maar de grote inhaalslag moet kennelijk toch op een andere manier voor elkaar worden gemaakt. En of kernenergie daarvoor dé oplossing is? Die discussie is sinds kort in de landelijke politiek aangezwengeld. Voor de korte termijn hebben we daar niets aan. Een vergunningprocedure om tot een nieuwe centrale te komen, neemt vele jaren in beslag. Dus laten we er maar voor duimen dat er in de tussentijd nieuwe technologieën worden ontwikkeld. Maar hoe dan ook zijn we eind oktober weer de wintertijd ingerold. Er staan ons een paar koude maanden te wachten met een aantal wandelingen en excursies overdag en nog een tweetal lezingen. Maar we beginnen het nieuwe jaar met een gezamenlijke bijeenkomst. Voor de liefhebber Gaat daaraan een wandeling vooraf.. De aankondiging voor 'de receptie' stond al in de vorige Koppel. De besturen willen op deze manier hun leden bedanken voor hun steun en alle vrijwilligers voor hun actieve bijdrage in ons verenigingsleven. Als u komt, geeft u zich dan even op? Dat is in verband met de catering noodzakelijk: zaterdag 5 januari is om 13.45u de excursie en om 15.30u de bijeenkomst.

Rian Hoogma en Ton Bode

Oproepen en Mededelingen

2019: Jaar van de Wulp

De Vogelbescherming heeft 2019 uitgeroepen tot het jaar van de Wulp. Deze vogel, die tot de soort van de Steltlopers behoort, staat op de Rode lijst, want is op veel plaatsen verdwenen omdat als gevolg van ontwatering en het

omploegen van weilanden tot akkerlanden zijn habitat in belangrijke mate vernietigd is. De redactie zal in 2019 meer aandacht besteden aan de Wulp en roept leden van IVN en KNNV op haar hiervoor kopij aan te leveren.

Oproep voor foto's van vogels met een afwijkend uiterlijk

De redactie zoekt voor komende nummers naar foto's van vogels met een afwijkend uiterlijk bv snavels, veren etc. (zie hiervoor o.a. het artikel van Philip Friskorn over het koolmeesje in de rubriek Waarnemingen en de foto van de middelste bonte specht van Je-

nette Essink op de middenpagina).

Heeft u een dergelijke foto in uw bezit, stuur deze dan mogelijk met een begeleidende tekst naar redactiekoppel@gmail.com.

NIEUWJAARSBIJENKOMST

Kom naar Kalenberg om het nieuwe jaar te vieren

Nieuwjaarsbijeenkomst KNNV en IVN afdelingen zaterdag 5 januari 2019 om 13.45u of 15.30u

De besturen van KNNV afdeling De Noordwesthoek en IVN afdeling Noordwest-Overijssel nodigen de leden van harte uit voor de gezamenlijke nieuwjaarsbijeenkomst op 5 januari 2019 om 13.45u (wandeling) en 15.30u (bijeenkomst).

We komen om 13.45u bij elkaar op de grote parkeerplaats aan het begin van Kalenberg. Bij geschikt weer maken we een winterwandeling over het laarzenpad dat door een deel van De Weerribben loopt. De ontmoeting met een dagactieve boomarter en het zicht op een aantal foeragerende reeën zijn altijd leuke waarnemingen om te doen. Het onderhouden van contacten tijdens deze wandeling en de aansluitende bijeenkomst staat voorop. Ontspannen het nieuwe natuurjaar beginnen is waar het vandaag om draait. Het weer is onvoorspelbaar, dus het

dragen van warme kleding en laarzen wordt aanbevolen. En mocht het laarzenpad minder goed begaanbaar zijn, dan kunnen we er altijd voor kiezen om een retourtje fietspad Kalenberg-Hoogeweg te doen.

Om ongeveer 15.15u komen we terug bij het vertrekpunt. Na het verwisselen van ons schoeisel gaan we naar het Kalenberger Gemeenschapshuis, Kalenbergerpad 15 in Kalenberg. Hier bieden de besturen de leden en alle actieve vrijwilligers voor hun steun een kop koffie en een drankje aan.

Aanmelden is in verband met de catering noodzakelijk en moet vóór 3 januari per e-mail bij voorzitter@noordwesthoek.knnv.nl of 0521512074 worden gedaan.

Alleen wandelen of alleen de nieuwjaarsbijeenkomst bijwonen is natuurlijk ook mogelijk. Gaat u met ons mee? U bent van harte welkom

Wordt vrijwilliger bij de JeugdNatuurclub de Weerribben.

Korte impressie van de activiteiten van de Jeugd Natuur Club Weerribben

Wij zijn het seizoen in september heel erg goed begonnen. Deze eerste activiteit werd door een groot aantal (27!) kinderen bezocht.

Het onderwerp van deze woensdagmiddag was: wat vinden wij in het moeras?

Deze activiteit vond plaats bij het bezoekerscentrum van Staatsbosbeheer in Ossenzijl.

Wij vertelden de kinderen over het ontstaan van de Weerribben.

De kinderen hebben gelopen over een na-

tuurlijke "trampoline". Geweldige ervaring voor hen (en voor ons). Lekker drassig. Daarna hebben zij met een visnetje gezocht naar de dieren die leven in het moeras.

Voor de tweede woensdagmiddag hebben wij de Visfederatie Oost Nederland gevraagd om met een paar vrijwilligers te komen en de kinderen uitleg te geven welke vissoorten zich bevinden in de Weerribben. Het was echt een stralende dag. De mannen van de Visfederatie hadden van tevoren enkele soorten al in een aquarium gevangen, zodat de uitleg erg duidelijk gemaakt kon worden voor iedereen.

De kinderen hebben daarna zelf mogen vissen, waarbij zij ook zelf de aas aan de haak moesten bevestigen. Er waren kinderen bij, die om de haverklap een vis aan de haak hadden geslagen. Wederom weer een heerlijke woensdagmiddag voor de kinderen en de begeleiders.

Want dat laatste is ook erg belangrijk. Iedereen moet aan de activiteiten plezier beleven. Op dit moment nemen er 22 kinderen deel onder "toezicht" van 4 begeleiders. De leeftijd van de kinderen is 7 tot 12 jaar. Soms wordt er ook een vriendje, vriendinnetje, neefje of nichtje meegenomen. Het aantal deelnemende kinderen kan zich dus gaan uitbreiden. Dat zal dus echt betekenen, dat het aantal begeleiders ook moet worden uitgebreid. Op dit moment hebben wij geen back-up als er iemand van ons zou uitvallen i.v.m. een val of ziekte o.i.d.

Wanneer is de natuurclub?

De Jeugd Natuurclub is 1x per maand, op woensdagmiddag van 15.00 tot 17.00 uur. Aan het begin van het seizoen (september) wor-

den de data bekend gemaakt via de mail en onze facebookpagina. We hebben een kleine winterstop en in het voorjaar gaan weer gezellig door.

Wat doen we?

Alle activiteiten zijn afhankelijk van het seizoen en het programma van de jaren ervoor. Je kan hierbij denken aan waterpracticum, paddestoelen bekijken, vleermuizen kijken ('s avonds in het donker erg spannend), braakballen pluizen, zoeken naar diersporen, planten en dieren determineren, ruiken, zien en voelen in de natuur.

Ik hoop met deze korte impressie over de activiteiten van de Jeugd Natuur Club de Weerribben mensen gemotiveerd te hebben om begeleider te worden bij ons.

Mocht dat het geval zijn: aanmeldingen kunnen gestuurd worden naar:

elsheibrink@hotmail.com of 06-57 18 73 54 of 0521-510 211

Wij kijken uit naar de reacties!!

Agenda ALV 18 februari 2019

Opening.

1. Verslag Algemene ledenvergadering (ALV) van 19 februari 2018 * Zie middenpagina.

2. Jaarverslag 2018 van de Vereniging.

* Zal op verzoek tijdens de vergadering worden uitgereikt.

3. Verslagen van de werkgroepen (zie de website van de afdeling).

4. Financieel verslag van de penningmeester.

- * De financiële stukken zullen tijdens de vergadering beschikbaar zijn en kunnen ook vanaf 14 dagen vòòr de vergadering bij de penningmeester worden opgevraagd.
 - rekening en verantwoording over het jaar 2018
 - verslag kascommissie over het jaar 2018
 - begroting 2019
 - vaststellen contributie 2020: Het bestuur stelt voor de contributie niet te verhogen.
 - benoeming kascommissie 2019

5. Bestuursverkiezing.

Thijs Krösschell treedt af op eigen verzoek.

Het bestuur stelt de leden Sjoerd Osinga en Ronald van Vlijmen kandidaat voor een functie in het bestuur.

Ten minste vijf leden gezamenlijk kunnen schriftelijk bij het bestuur een tegenkandidaat voordragen onder gelijktijdige overlegging van een schriftelijke bereidverklaring van de voorgedragen tegenkandidaat. Hierbij dient te worden aangegeven tegen welke van de door

het bestuur gestelde kandidaat de tegenkandidaat wordt gesteld. Indien voor een vacature met inachtneming van het hiervoor bepaalde, één kandidaat is gesteld, wordt deze door de vergadering benoemd. Indien voor een vacature twee of meer kandidaten zijn gesteld, wordt in de vacature voorzien door verkiezing.

Er is nog 1 vacature in het bestuur waarvoor kandidaten zich kunnen aanmelden.

6. Verslag (impressie) van de Vertegenwoordigende Vergadering van de KNNV in 2018.

- * afvaardiging naar de VV 2019 (afgevaardigde en plaatsvervangende afgevaardigde)

- * benoeming vertegenwoordiger van onze vereniging voor de beleidsraad van de KNNV.

7. Rondvraag.

Sluiting van het vergadergedeelte.

PAUZE

Lezing door Ben Prins: “Zomaar wat plekjes met zomaar wat vogels”.

De lezing na de pauze heeft als titel ‘Zomaar wat plekjes met zomaar wat vogels’ en wordt gegeven door ons lid Ben Prins.

Ben verzorgde al eerder een aantal lezingen voor onze afdeling waarbij andere diergroepen centraal stonden. Ditmaal dus de vogels in onze eigen wijde omgeving.

Door Ben en Els werden verschillende bekende en onbekende plekjes in Noordoost-Nederland bezocht waar foto's konden worden gemaakt, die allerlei leuke gebeurtenissen vastlegden.

Als er voldoende tijd is, zal Ben ook ingaan op het gedrag van vooral ganzen, zwanen en kraaien in het vrije veld. Laat u verrassen door de mogelijkheden die er zijn om niet al te ver van huis mooie waarnemingen te kunnen doen. En laat u inspireren door gedragingen (in deze lezing) van vogels te bekijken.

Contributie

Rond 20 januari zal de incasso van de contributie van de leden van de KNNV, afdeling Noordwesthoek voor het jaar 2019 plaatsvinden, aldus de mededeling van de penningmeester van de KNNV.

Bij voorbaat dank,
Met vriendelijke groet,
Kees de Wilde,
penningmeester KNNV
De Noordwesthoek
keesdwilde@xs4all.nl

*Ree in eigen tuin
foto Willem-Jan Hoeffnagel*

EEN VLINDER IN DE WINTER

Het klinkt voor veel mensen wat vreemd, als je het hebt over vlinders die je in de herfst en winter tegen kan komen. Vlinders verbind je immers eerder met warmte dan met kou. Toch komen er ook in onze omgeving verschillende soorten nachtvlinders voor, die in die periode 's-avonds en 's-nachts met vele tientallen in het schijnsel van lantaarnpalen rondcirkelen, op verlichte ramen en deuren afkomen, of die als bewegende lichtvlekken even in de bundels van de koplampen te zien zijn. Eén van deze nachtvlinders is de grote wintervlinder, *Erannis defoliaria*.

Voor nachtvlinders zijn de grote wintervlinders inderdaad vrij groot met een spanwijdte van 4 tot 5 cm. Meestal loopt er een opvallende donkerbruine lengte-band over de lichtbruine voorvleugels, maar deze is niet altijd even duidelijk en kan volledig verdwijnen in de achtergrondkleur van de voorvleugels. De eerste exemplaren verschijnen ongeveer gelijk met de eerste nachtvorst in oktober en ze bereiken de grootste aantallen in november. Daarna nemen de hoeveelheden snel af, zodat ze – vooral na het invallen van strenge vorst – al vóór het einde van december zijn verdwenen. Bij een relatief warme winter zijn er soms echter nog enkele exemplaren zelfs tot in maart te zien.

Al deze gevleugelde vlinders zijn mannetjes, die iets eerder dan de ongevleugelde vrouwtjes uit de huid van de pop zijn gekropen. De poppen zelf hebben maandenlang in de bodem onder het blad verscholen gelegen, wachtend op het moment dat de nachttemperatuur ver genoeg is gedaald om te ontpoppen. De vrouwtjes komen wat later tevoorschijn en zoeken dan een geschikte boomstam op, waarlangs ze een stukje omhoog kruipen en blijven zitten. Noch de mannetjes, noch de vrouwtjes hebben voedsel nodig. Ze zijn zelfs niet in staat om met hun verzwakte mondelen te eten. Alle benodigde calorieën, die

ze als vlinder nodig hebben, werden al een tijd geleden in het lijf van de rups als vetten opgeslagen en gingen via de pop over naar het geslachtsrijpe dier.

De vrouwtjes, waarvan de vleugels tot korte stompjes zijn gereduceerd, zijn eigenlijk niet meer dan eierzakjes op zes poten. Zo stilzittend of rondlopend over de boomschors lijken het net zwart-wit getekende spinnen. Om te paren hebben deze vrouwtjes geen vleugels nodig. Ze verspreiden een heerlijk parfum, een sexferomoon, dat door de gevleugelde mannetjes met hun grote geveerde antennen al op grote afstand wordt opgevangen. Ze worden er onweerstaanbaar door aange trokken: een bijzonder efficiënte manier om je partner in het donker te kunnen vinden! Nadat het geurende vrouwtje is bereikt, wordt er op de boom gepaard. Voor het mannetje zit zijn levenstaak er op. Hij zal spoedig sterven. Na de bevruchting klimmen de vrouwtjes hoger de boom in en leggen verspreid over verschillende bladknoppen 150 tot 200 eitjes in kleine groepjes. Daarna gaan ook zij dood. Wat de waardboom betreft zijn de vrouwtjes niet erg kieskeurig. Alhoewel de meeste eieren worden afgezet op eiken en verschillende soorten vruchtbomen, zijn ook o.a. hazelaar, berk, wilg en els bekend als waardplant. De eitjes overwinteren en in eind april kruipen de eerste rupsjes uit het ei en beginnen van de knoppen te eten. In mei zijn in sommige jaren de rupsen in zulke grote aantallen aanwezig, dat de bladeren van de waardbomen

massaal worden aangetast en de bomen nauwelijks meer blad dragen. De soortnaam van de wintervlinder is niet voor niets "defoliaria": de ontbladeraar! Als je dan in zo'n bos rondloopt en goed luistert, hoor je een constant geruis alsof er een zachte regen neervalt. Een regen van duizenden keuteltjes, die op de bladeren vallen! Omdat deze vreterij vrij vroeg in het groeiseizoen plaats vindt en in juni al voorbij is, kunnen de meeste bomen zich wel weer herstellen. Maar treft zo'n plaag dezelfde bomen enkele jaren achter elkaar, dan worden ze sterk verzwakt en dragen nauwelijks meer vruchten. Bovendien zijn ze veel vatbaarder geworden voor ziekten, schimmels en insecten, waardoor ze vroegtijdig kunnen overlijden.

Alhoewel de rupsen in bepaalde jaren bomen vrijwel kaal kunnen eten, komt het meestal niet zo ver. Weliswaar kunnen veel bladeren van de aangetaste bomen één en al gat zijn, er blijven echter nog genoeg redelijk gave bladeren over voor een behoorlijke fotosynthese. In zulke jaren met een overvloed aan rupsen is het een wel-gedekte tafel voor veel insecteneters. Bij de vogels zijn het vooral de mezen, die tijdens het broedseizoen van deze overdaad aan voedsel profiteren en extra grote aantallen jongen voortbrengen. Door het op tijd ophangen van veel nestkastjes zou zo'n rupsenplaag dan heel redelijk kunnen worden bestreden. Maar kennelijk is deze voor de hand liggende manier van bestrijden van de plaag te duur of te tijdrovend, want ze wordt nauwelijks toegepast ...

Rupsen van de meeste soorten dag- en nacht-

vlinders hebben onder het lichaam vier paar ongelede schijn-pootjes, ieder voorzien van een kransje fijne haakjes. De onderkant van ieder schijn-pootje werkt als een zuignapje, waarmee de rups zich stevig aan een tak of blad vast kan houden. Aan de kant van de kop zien we zes echte insectenpootjes, die in een stuk of vier segmentjes zijn verdeeld en eindigen in een klauwtje. Met deze pootjes wordt het blad in positie gehouden, zodat de snij-kaken hun werk goed kunnen doen. Aan de achterkant van het lichaam bevinden zich twee extra grote schijn-pootjes met een brede hechtschijf, de naschuivers.

Maar als wij de rupsen van de wintervlinder eens goed bekijken, dan zien wij geen schijn-pootjes onder het midden van het lichaam. Wel bevinden zich aan de achterkant van het lange, dunne lijf de sterk vergrote naschuivers met vlak er voor één paar schijn-pootjes. Aan de voorkant heeft de rups van de wintervlinder, zoals iedere rups, drie paar echte pootjes. Tussen deze pootjes en de vier schijn-pootjes aan de achterzijde bevindt zich slechts een lang, pootloos lichaam. Alle rupsen van de spanners, zoals de familie wordt genoemd -en waar ook de grote wintervlinder toe behoort-, zijn op deze wijze gebouwd. Ze kruipen dan ook niet, maar ze houden zich eerst met hun achterpootjes stevig vast, strekken dan hun lichaam met losse voorpootjes zo ver mogelijk naar voren, houden zich dan met de voorpoten goed vast, laten hun achterpoten los, krommen hun lange lijf en plaatsen dan de achterpoten vlak achter de voorpoten. Bij gevaar doen ze hetzelfde: ze laten hun

*rups van de kromzitter *Asteroscopus sphinx* met 5 paar schijnpootjes en 3 paar echte pootjes - Fotograaf Ben Prins*

voorpoten los en strekken hun lange lijf schuin de lucht in, zodat ze op een levenloos takje gaan lijken. Een prachtige camouflage!

Zoals alle rupsen zijn ook de rupsen van de grote wintervlinder ware vreet-machines. Aan de voorkant gaat er een constante stroom aan stukjes blad naar binnen, aan de achterzijde verlaat een constante stroom van keutels het lichaam. Er tussenin wordt de voedselstroom verwerkt tot bruikbare eiwitten voor de groei en koolhydraten voor het opbouwen van vet-reserves, die in de nabije toekomst nodig zijn als brandstof voor de pop en de volwassen vlinder. Blad na blad verdwijnt er tussen de kaken, tot er in de directe omgeving geen blad meer te vinden is. De hongerige rups spint dan

met de spintepels onder aan de kop een draad en laat zich hieraan naar beneden zakken op zoek naar een voorraad verse boombladeren. Als de rups zich eenmaal dik heeft gegeten en is volgroeid laat deze zich ook aan een spinseldraad naar de bodem zakken, zoekt een goed plekje om zich te verstoppen, verpopt en dan volgt het lange wachten tot binnen de huid van de pop de vreetmachine van de rups is omgebouwd tot de voortplanting-machine van de vlinder. En als de vlinders dan uiteindelijk in oktober-november uit de huid van de pop kruipen zijn we weer aangekomen bij het begin van ons verhaal.

Tekst en foto's: Ben Prins

De Ekster, deel 2

Het verstoptgedrag

Eksters zijn zeer intelligente vogels, houden van objecten en houden van kleur. Bekend is dat de familie van kraaiachtigen doen aan het verstoppen van eten om dat in een later stadium terug te vinden en op te eten. De Ekster maakt deel uit van deze familie en verstopt niet alleen eten, maar ook objecten om mee te spelen. Dit spel heeft als doel om verschillende vaardigheden te trainen, vooral bij eerstejaars vogels. In mijn vorige verhaal over de nestbouw mag duidelijk zijn geworden dat ik een passie heb voor deze vogels. Als fotograaf probeer ik al mijn leven lang het gedrag op de gevoelige plaat vast te leggen. Dat is niet altijd eenvoudig. Eksters zijn altijd op hun hoede, houden alles in hun omgeving in de gaten, zijn schuw en laten zich niet snel verrassen. Toch is het mij een enkele keer gelukt. Het geluk dat tegenover mijn huis aan De Hare in Oldemarkt in 2006 een Ekster-paar ging nestelen gaf de mogelijkheid om niet alleen de nestbouw te volgen, maar ook het gedrag van de bouwende Eksters. Zo kon ik vanuit mijn slaapkamerraam de vangst van een muis fotograferen met daarna het verstoptgedrag. De Ekster at een deel van de muis op, verstopt-

te de rest voor later onder een polletje gras en plukte daarna wat gras om er over heen te leggen. Op die manier kon de Ekster later weer aan de dis! Dit gedrag is bekend, maar geweldig als je het met eigen ogen kunt zien. Zowel blaadjes als steentjes worden gebruikt om het verstopte voedsel af te dekken. Vooral jonge Eksters spelen met objecten die ze vinden. Zo weet ik van een buurvrouw die haar verzameling schelpen in een kastje steeds anders ingedeeld zag..... de ouders: jonge Eksters. Ook herkennen ze kleuren. Bij het aanbod van rode en zwarte doppen van flessen gaat de voorkeur uit naar rood. Die worden ook verzameld en zeker door eerstejaars-vogels verstopt. Al met al een heel interessant studieobject, moeilijk vast te leggen en dat blijft de uitdaging.

Graag maak ik jullie een volgende keer deelgenoot van het gedrag van deze prachtige en vaak verguisde vogel.

Deel 1 over het Eksternest is te vinden in Koppel, nummer 4, oktober 2017.

Tekst en foto's (volgende pag.): Philip Friskorn

gevangen muis

gevangen muis deels
opgegeten

de rest van de muis
wordt verstopt

een pluk gras moet de buit
onzichtbaar maken

juvenile Ekster een kers

juvenile
Ekster
eet kers

juvenile
Ekster verstopt
rest kers

juvenile
Ekster legt
takje over kers

verstopen kers tussen stenen

verstopen kers tussen stenen

verstopen kers tussen stenen

verzamen diverse objecten in een tuindecoratie

afdekken met een doekje

de schatkamer

De Ree

Rennende sprong

Vaak merk je niet dat er reeën in de buurt verblijven. Toch zijn van deze aabare beesten er mogelijk wel 67000 in Nederland (schatting over 2012). En dat is een enorme groei ten opzichte van bijvoorbeeld de stand in de dertiger jaren van de vorige eeuw. Toen waren er naar schatting maar 3000 – 4000 in ons land aanwezig. Ook in Noordwest Overijssel is voldoende geschikt leefgebied voor de ree.

Herkenning

De ree (*Capreolus capreolus*) behoort tot de familie van de herten (*Cervidae*). Het is een vrij kleine soort. De bokken hebben een kop – romp lengte van 95 tot 135 centimeter en een schouderhoogte van 69 tot 75 centimeter. De oren zijn 12 tot 15 centimeter en het gewicht is 15 à 30 kilo. Ze hebben twee kleine tot 25 centimeter lange geweitakken. De geiten zijn iets kleiner dan de bokken en ongeveer 10% lichter.

Reeën hebben een roodbruine zomer-pels, de wintervacht is grijsbruin met lichte vlekken. De spiegel is wit, bij de geit met een soort “schort”, bij de mannetjes meer ovaal.

Wat veel mensen niet weten is dat reeën vaak geluid produceren. Dat zijn luide, korte en schorre blafjes of schreeuwen. Het geluid wordt met lange tussenpozen herhaald. In de bronstijd kan men ook klaaglijk schreeuwen en schor gepiep horen.

Habitat

Ze leven in parkachtige landschappen en in bebost gebied, dat afgewisseld is met akkers en weilanden. De voorkeur gaat uit naar loofbos of gemengd bos met enige dekking biedende ondergroei. Met name boszomen bieden zowel voedsel (weilanden en kruiden-zomen) als vluchtmogelijkheden (dekking in het bos). Ze zijn echter ook te vinden in meer open en vochtige landschappen, zoals kust-duinen, heideterreinen, polderland, rietvel-den en moerasbossen. In berggebieden komen ze tot aan de boomgrens voor.

De grootte van het leefgebied is variabel en kan enige honderden hectaren beslaan. In het

centrum zet een dominante bok een tot 60 hectaren groot territorium af. In Nederland is dit territorium meestal 12 tot 15 hectaren. De grens van een territorium wordt vaak gevormd door landwegen, beken, sloten en dergelijke lijnvormige landschapselementen.

In dit territorium leven meestal meer geiten met kalveren.

Waarneming

Hoe hun aanwezigheid vast te stellen? Allereerst zijn ze vooral in de schemering te zien bij bosranden die grenzen aan grasland of kruidenvegetaties. Ze zijn “plaatstrouw” en verplaatsen zich hooguit 10 km. In het voorjaar en de zomer zijn ze min of meer solitair waar te nemen met uitzondering van de geit als ze jongen heeft. In de winter verzamelen ze zich in groepen.

Vervolgens kunnen ook sporen wijzen op hun aanwezigheid, zoals eenzijdige en gerafelde beschadigingen van boomschors op 30 tot 50 cm hoogte, hoefafdrukken (4,5 cm lang en 3 cm breed), zwart of donkergroen gekleurde

Ree Pootafdruk

keutels met een lengte tot 15 mm. lang en zwart of donkergroen gekleurd. Ook hun In hoog gras gelegen slaappleatsen (legers) van zo'n 40 bij 60 cm vallen op. Deze legers bevatten vaak ook haren van de dieren.

Als de bosachtige gebieden bezet zijn komen ze ook wel in open terrein voor waarbij ze zich in lage plekken, zoals greppels, schuilhouden. Ze worden dan ook wel veldreeën genoemd. Bij afwezigheid van grote predatoren kunnen ze dan goed overleven.

Voedsel

Foerageren doen ze vaak in de schemering in bosranden, open bosplekken en in wei- en akkerland. Ze rusten en herkauwen overdag in de dekking van bos of hoog gras.

Fouragerend in winter

Het zijn fijnproevers maar ze kunnen de voedselkeuze goed aanpassen. Aangezien ze een vrij kleine pens hebben eten ze met name licht verteerbare en energierijke kost zoals kruiden, grassen, knoppen en loten van struiken en bomen, bladeren en paddenstoelen. In de winter worden ook droog gras, klimop, knoppen en twijgen van zowel loof- als naaldbomen gegeten.

In mijn tuin heb ik om de zoveel tijd wel wat exemplaren. Het grootste aantal tegelijk was vier. Je ziet ze dan hier en daar wat knabbelen. Later heb ik gekeken wat daarvan te zien was. Nou, ik kon eigenlijk niets van vraatschade ontdekken.

Ook worden wel landbouwgewassen zoals

Ree in eigen tuin

bieten, aardappelen en jong graan gegeten. Dit kan resulteren in enige landbouwschade. Gedurende het foerageren zijn reeën zeer alert, met name de oudere dieren. Na een paar happen kijkt één van hen met een ruk op om de lucht te snuiven en de omgeving af te zoeken. Jonge dieren wachten dan de reactie van de oudere dieren af.

Biologie

In de winter komen reeën in groepen voor, die sprongen worden genoemd. Zo'n sprong omvat bokken, geiten en jonge dieren.

Vroeg in het voorjaar verlaten de bokken de sprong. Hun gewei, dat in de voorgaande herfst was afgeworpen, is dan weer volgroeid. De basthuid wordt afgeveegd en ze verliezen tijdelijk hun zachtvaardige karakter en worden vechtlustig. In april bakenen ze hun territorium af met behulp van geurklieren in de hoeven en tussen de geweistangen. Ze verdedigen hun territorium tegen andere bokken. In dit territorium wordt gedurende de zomer met één of meer geiten gepaard. Vanaf augustus vervagen de territoria.

In oktober of november wordt bij de bokken het gewei afgeworpen. Bij oude bokken gebeurt dit eerder dan bij jonge bokken. Het nieuwe gewei groeit dan gedurende een periode van ongeveer 17 weken weer aan. Het gewei van de bokken varieert van een enkele spitse stang (een spits), een stang met één vertakking (een gaffel) tot maximaal een drietaks gewei (een zesender).

Geiten zijn met één jaar geslachtsrijp, bokken na één à twee jaar. De bronsttijd is in juli en

augustus, waarbij de geit soms langdurig door de bok wordt achtervolgd.

De bevruchte eicel blijft tot in december in kiemrust en ontwikkelt zich daarna in een normaal tempo. De kalveren worden tussen half mei en half juni geboren. De eerste worp bestaat meestal uit één kalf, latere worpen uit twee of drie kalveren.

Pasgeboren kalfjes zijn uitstekend gecamoufleerd door hun roodbruine kleur met een wit vlekkenpatroon. Bij gevaar stampet de moeder met haar hoeven waarop het jong zich helemaal plat tegen de grond drukt. Zo nodig doet de geit uitvallen naar belagers. De zoogtijd duurt drie maanden. De jongen blijven bij hun moeder tot de volgende lente.

Reeën worden onder natuurlijke omstandigheden tot 12 jaar oud. In gevangenschap is dat niet meer dan zes jaar. Als ze bijvoorbeeld in de winter sterven vergaan ze erg snel. Na twee à drie maanden is er niets van hen meer over behalve wat witte botten. Wel is de sterfte van jonge reeën hoog met name in landen met strenge winters. Dit komt vooral door voedselconcurrentie. Voorts vindt sterfte plaats door jacht, maaimachines, loslopende honden en verkeer. Reeën zijn vaak slachtoffer van verkeer. Verder verdrinken ze snel bij oversteken van water met name als ze in stress verkeren.

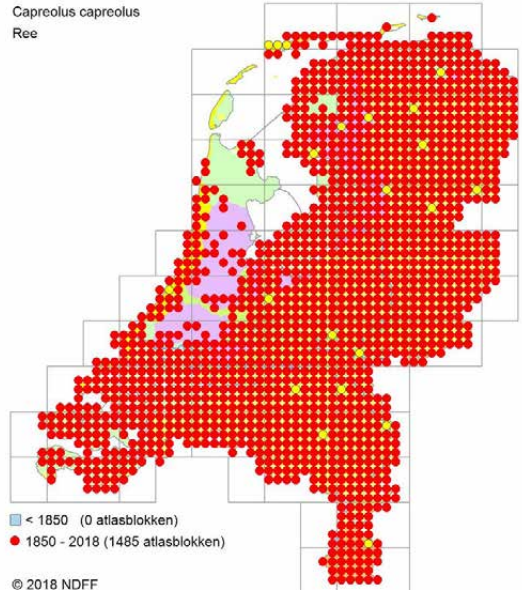
schedel

Natuurlijke vijanden zijn wolf, lynx en vos, waarvan de vos met name voor de kalfjes. Ook maag- en darmparasieten kunnen sterfte veroorzaken.

Verspreiding

In de middeleeuwen was de ree aanwezig in grote delen van Nederland. Vanaf de zestiende eeuw nam hun aantal steeds meer af, hetgeen leidde tot krimp en versnippering van

het areaal.

In de periode 1850 tot 1930 breidde het aantal reeën zich weer uit. Met name dieren uit Duitsland, waar betrekkelijk weinig op geiten werd gejaagd, trokken Nederland binnen. Ze profiteerden daarbij van de toenemende bebossing van ons land en de in 1852 gewijzigde jachtwetgeving. Eerst verschenen ze in Limburg, daarna ook in Twente en in Groningen. Tussen 1930 en 1950 vond weinig verdere verspreiding plaats. Daarna echter verscheen de ree bijvoorbeeld in grotere delen van Friesland en in de Noordoostpolder.

Tussen 1960 en 1970 verschenen ze ook in de duinen en nam hun populatie in dichtheid toe. Door overbevolking namen ze ook minder

Ekster - fotograaf Philip Friskorn

**Purperreiger heeft Oeverwaluw
gevangen, verdrinkt en slikt hem in -
Fotograaf Philip Friskorn**

**Mannetje Koolmees met zeer forse overbeet -
fotograaf Philip Friskorn**

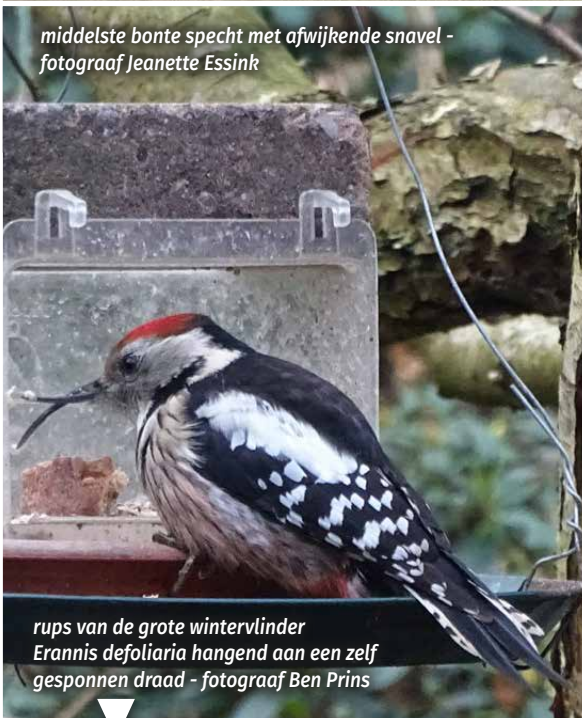
**vleugelloze vrouw van de grote
wintervlinder *Erannis defoliaria* -
fotograaf Ben Prins**

**spanrups van de grote
wintervlinder *Erannis defoliaria*
met 2 paar schijnpootjes
en 3 paar echte pootjes
fotograaf Ben Prins**

Rennende Sprong - fotograaf Willem-Jan Hoeffnagel

middelste bonte specht met afwijkende snavel -
fotograaf Jeanette Essink

Kwartelkoning - fotograaf Gert Gelmers

rups van de grote wintervlinder
Erannis defoliaria hangend aan een zelf
gesponnen draad - fotograaf Ben Prins

jonge Kerkuilen - fotograaf Gert Gelmers

gunstige gebieden in bezit en kwamen er meer veldreeën. Dit gebeurde vooral in Groningen, Friesland, de Noordoostpolder en Flevoland. In 1990 was de ree aanwezig in heel Nederland, met uitzondering van de open weidegebieden in Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland. Een uitzondering vormen ook de Waddeneilanden, behalve Ameland dat een kleine populatie heeft. Hier en daar is de komst van reeën wel geholpen door uitzettingen. Dit is ook de stand van de verspreiding op dit moment. Was de stand in 1990 nog zo'n 30 tot 40 duizend, voor 2012 werd de stand op 67000 reeën geschat.

Resumerend kunnen we zeggen dat de achteruitgang in de 16^e, 17^e en 18^e voornamelijk werd veroorzaakt door steeds meer jacht en veel minder bos. Na 1850 trad een kentering op doordat er steeds meer bos kwam door de introductie van kunstmest en minder gebruik van heidevelden, hetgeen voor betere vestigingsmogelijkheden zorgde.

De snelle toename van het aantal reeën na 1950 kwam ook door de gewijzigde Jachtwet in 1954. In deze wet werd een minimum areaal van een jachtveld van 40 ha vastgelegd. Ook werden drijfjachten verboden alsmede het

jagen met hagel. Ook de acties tegen stroperij droegen bij aan de toename van het aantal reeën..

Beheer en bescherming

De ree is in Nederland "Thans niet bedreigd" (Rode Lijst NL 2009). De dichtheden in de populatie zijn afhankelijk van het aanwezige type biotoop; de sterfte onder de dieren van jacht, verkeer en andere oorzaken,. De dichtheden lopen uiteen van 3 tot 100 dieren per 100 ha. In de meeste gebieden in Nederland is dat 10 – 15 dieren per 100 ha. Ook ons werkgebied, Noordwest Overijssel, is voorzien van een uitgebreide en gezonde populatie.

De soort is in Nederland beschermd door de Flora- en faunawet en mag daarom niet verstoord, verjaagd, gevangen of gedood worden. Doordat er soms schade aan bos-, land- of tuinbouw veroorzaakt kan worden, is door middel van een ontheffing toch bejaging mogelijk. Doden van reeën is echter altijd het laatste middel als alle andere pogingen tot vermijding van schade aantoonbaar niet hebben gewerkt.

Tekst en foto's: Willem-jan Hoeffnagel

De kwartelkoning van Rouveen

Woensdag 3 oktober 2018 was ik bij "De Veldschuur" in Rouveen. Opeens werd ik geroepen omdat de tuindames Hennie en Agnes een vogel hadden bevrijd. Deze vogel had verward gezeten in het aardbeiennet op de moestuin. Dit net werd gebruikt om de koolplanten te beschermen tegen de konijnen.

Het bleek om een kwartelkoning 1) te gaan. Omdat er geen verwondingen te zien waren, hebben we hem vrijgelaten. Hij zocht direct een schuilplaats onder een heg. Na hem nog een poosje te hebben geobserveerd, bleek dat hij moeite had met het lopen. Zijn linker pootje kwam niet goed mee, waardoor hij strompelde en zijn evenwicht niet kon bewaren. Nu duidelijk was dat hij het zo niet zou redden in de vrije natuur, besloten we de dierenam-

bulance in te schakelen. De vrijwilligster van de dierenambulance constateerde dat het linker pootje kouder was dan het rechterpootje en dat dit geen goede reflex gaf als het werd aangeraakt. Reden genoeg om hem over te brengen naar de opvang in Dalen.

Vrijdag 5 oktober sprak ik de vrijwilligster van de dierenambulance weer. Het ging goed met de kwartelkoning en hij kon mogelijk de volgende week weer terug naar zijn gebied. Goed nieuws dus.

Op zondag 7 oktober kreeg ik helaas het bericht dat de kwartelkoning was overleden. Hij was de laatste uren erg druk geweest, had constant heen en weer gelopen en had een veel te hoge hartslag. Mogelijk dat de stress hem toch fataal is geworden.

Het is erg jammer dat zo'n mooie vogel het, ondanks alle inspanningen en zorg, niet heeft gered.

1. De kwartelkoning (*Crex crex*) behoort tot de rallen en is een echte loopvogel. Hij is iets kleiner dan een patrijs, heeft een krachtige snavel en lange, stevige poten. Het is een zeldzame vogel van o.a. uiterwaarden en vochtige graslanden. De vogel leeft erg teruggetrokken en wordt maar zelden gezien. De zeer kenmerkende baltsroep van het mannetje verradt meestal de aanwezigheid.

Tekst en foto's: Gert Gelmers

Toevoeging van de redactie:

Crex crex (Linnaeus 1758: *Rallus crex*). Eng. corncrake. Ned. kwartelkoning.

Crex crex klinkt als de perfecte nabootsing van de roep van de kwartelkoning, het alsmaar herhaalde krek-krek, wat de vogel in vele talen namen bezorgde. Maar de Griekse *krex* was zo groot als een ibis, had lange poten en een korte achterteen: dat is geen kwartelkoning (in Griekenland een zeldzame doortrekker - maar waarschijnlijk kende men hem wel, zie bij het genus *rallus* de *ortugometra* - daar ook kwartelkoning). Waarschijnlijk was *krex* de steltkluut, wat Aubert 1868 al opperde en

Kwartelkoning 031018 Fotoğraf Gert Gelmers

wat Arnott 2007 ook denkt. Hij broedt in Griekenland en Snow 1998 schrijft: "Contact call a sharp, rail-like kek or krek" (p.541). Hij is niet van de gróótte van de ibis, wel van de hoogte. De ornithologen van na 1500 proberen er grip op te krijgen. Ze voelen aan dat *krex* een klanknabootsing is, de vogel moet dus ergens te horen zijn. Belon 1555 vindt hem, denkt hij. Bij de Nijl hoort en ziet hij een onbekende steltvogel: hoog op de lange zwarte poten, kleiner dan de wulp, een lange zwarte snavel, zwarte kop, de schouders wit, het onderste deel van hals en borst wit, de mantel grijs, de vleu-

Kwartelkoning Fotoğraf Gert Gelmers

gels bruin, met elk een witte lijn overdwars. Steltkluit? Sporenkieviet? Belon: dat het de krex was, viel vooral op te maken uit de roep: "Crex, Crex" (p.207). Dat past bij de steltkluit. Maar in geluiden van de sporenkieviet kun je het ook horen.

Het is door Turner 1544 dat crex bij de kwartelkoning komt. Bij de krex schrijft hij dat deze in Engeland daker hen heet, in Duitsland schryk - namen voor de kwartelkoning, voor de roep - en dat hij in de lente alsmaar crex crex roept en dat je hem in Northumbria horen kunt. Turner lêgt de verbinding doordat hij vindt dat krex zo mooi bij het geluid van de kwartelkoning pâst, zoals men dat tegenwoordig van crex crex vindt.

Enkele andere namen voor de kwartelkoning: (G) In wezen heeft de kwartelkoning maar één naam, een klanknaam - in vele variaties, dat wel. In de V-namen zit de biotoop, maar het tweede deel is meestal óók een klanknaam. Men wist waar de vogel zat, maar hóorde hem vooral, en het geluid was zó opmerkelijk dat men in vele regio's aan weinig anders dacht. Het áantal namen zegt trouwens iets over voorkomen en bekendheid vroeger (in onze contreien). Een selectie: Engels crake, Duits schryck, Limburgs sjreep, Fries kreaker, Vlaams schurre, Duits snerker, Fins räökkä (ook voor anas crecca, de wintertaling, vergelijk daar het krieg-kiek, en crecca zelf, en nog andere namen), Duits schnarre, Zweeds knerka, Russisch derkatsj (Russische bron-

nen geven het krek-krek als derk-derk), Duits arpschnarp, Gronings peersneers, Tsjechisch chřástal, Duits sensenwetzler (Sense: zeis, wetzen: scherp maken, de vogel 'wet' de zeis om het gras te maaien, vergelijk het bij rallus aquaticus opgenomen grasmehrer), Oudengels secgscara (zegge-scheerder, 11e eeuw), Zwitserduits eggenschär (bij Gesner 1555, die ook heggeschär heeft, later 'dus' opgevat als heg-genschaar: 'hij knipt de heg', een gedachte die natuurlijk paste bij het krek-krek). Het geluid van de kwartelkoning is overal hetzelfde: de variaties in de namen ontstaan door eigenheden van een taal, doordat een naam van een werkwoord afgeleid wordt, of doordat een voorwerp een rol speelt (die zeis bijvoorbeeld). (V) E corncrake, in 1455 corne crake, kraker in het graan - broedt soms in graanvelden. Zweeds rågnarr, roggeknarser. Noors åkerrikse, åker: akker, veld, rikse: knarsen. Nederlands grasknirper, grasknarper - zit vaak in hoog gras. Duits wiesenschnarrer, weiderate-laar - zit vaak in natte weiden. Duits wiesenschnarcher, weidesnurker. Limburgs bampt-scher, weideschraper (bampt: beemd, weiland, scherren: schrapen). Bijzondere namen: Duits feldwächter, Bechstein 1793, synoniem van Feldschütz, iemand die aangesteld werd 'zum Schutz der Felder', en zo kon je ook de vögel zien, door zijn opgerichte houding en het verhoorbare krek-krek. Duits faule magd, luie dienstmeid, en alter knecht, oude boerenknecht: zitten daar maar in het koren wat te roepen, in plaats van te werken.

Waarnemingen

Purperreiger eet uit de muur

Op 27 juli 2018 hadden we een volledige maansverduistering. Om de bloedmaan te fotograferen zoek je een donkere plek op. In dit geval de Twitterhut bij de oeverzwaluwenwand in Wetering-Oost. Daar waren meer mensen aanwezig. De zon was reeds onder en het licht stond recht op de Twitterhut. Een Purperreiger stond op het drooggevalen deel voor de oeverzwaluwenwand en plukte tot ie-

De Purperreiger heeft een Oeverzwaluw gevangen, verdrinkt de zwaluw en slikt hem in

Mannetje Koolmees met zeer forse overbeet
Fotograaf Philip Friskorn(1)

ders verbazing een Oeverzwaluw uit het gat. De reiger verdronk de zwaluw vóór hij hem inslikte. Dit was moeilijk vast te leggen bij 100% tegenlicht, maar het silhouet laat de actie duidelijk zien.
tekst en foto: Philip Friskorn

Een Koolmees met overbeet

In 2016 ontdekte ik op de voederplank in mijn tuin in Oldemarkt een mannetje Koolmees met een enorme overbeet. Tot mijn verbazing lukte het de mees om zelfs stukjes van een vetbol af te halen. Een overbeet zie je wel eens bij vogels, maar een dergelijk grote overbeet had ik nog nooit gezien. De opnames maakte ik in mei 2016 en de vogel bleef tot de zomer van 2017 dagelijks de voederplank bezoeken. Hierna verdween hij uit mijn tuin.

Tekst en foto: Philip Friskorn

Vogel

Ik zag een bijzondere vogel op straat die gewoon bleef zitten. Hij flapperde wat. Zou hij gewond zijn? Hij was zwart met rood en ik wilde al opzoeken welke vogel dit dan was. Dichterbij durfde ik niet goed te gaan, want dan zou hij natuurlijk wegvliegen en dan was mijn moment met de natuur voorbij. Ik besloot van een afstandje te genieten en deze ervaring niet te verpesten door de behoefte aan kennis. Niet altijd alles willen weten, ook gewoon observeren en "zijn". Na enige tijd vloog het vogeltje stuiterend

over straat weg. Het bleek de verpakking van een Marsreep.

Gegeneerd keek ik om me heen. Gelukkig had niemand gezien dat ik zo had staan te genieten van mijn diepe contact met de natuur. Aan de andere kant, wat jammer eigenlijk dat niemand het had gezien, hoe mindful had ik mij opgesteld jegens iets schijnbaar onbelangrijks als een Marspapiertje! Wat een verlichte vrouw!

Tekst: Paulien Cornelisse
Bron: Volkskrant

Waar zijn alle merels heen? Waar zijn zij gebleven?

Ik weet niet of het jullie is opgevallen, maar van juli tot in september waren er het afgelopen jaar bijna geen merels meer te zien. Het bekende merelgezag vlak voor zonsopgang was volledig verstomd ... Het eerste wat er bij mij opkwam was, dat de vogels ook in onze omgeving slachtoffer waren geworden van het gevreesde merelvirus: het USUTU-virus uit Afrika. Al in 2016 werd er voor gewaarschuwd, dat de merel-populatie in Nederland wel eens hard geraakt kon worden door dit virus. Tenslotte waren er bij onze oosterburen al eerder vele honderdduizenden merels aan het usutu-virus bezweken met als gevolg dat er in en rond sommige dorpen en steden geen merel meer te vinden was. En bovendien bleek het virus al in 2012 zover in Europa te zijn opgerukt, dat het nu al jaren dicht bij onze grens met Duitsland algemeen voorkwam.

Men heeft het usutu-virus voor het eerst in 1959 ontdekt in Natal, Zuid-afrika, in het bloed van een steekmug (*Culex neavei*) en vernoemde het toen nog onbekende virus naar de Usutu rivier in Swaziland. Steekmuggen zijn bekende overbrengers van diverse virussen van vogel naar vogel. Denk aan de bekende vogelgriep. Vreemd genoeg werden de dodelijke gevolgen van het virus voor bepaalde groepen vogels nauwelijks in Afrika opgemerkt. Mogelijk kwam dit door een gebrek aan belangstelling voor de aanwezigheid van dit virus in grote delen van Afrika, waar het virus tot 2003 maar zeven keer in lage percentages werd aangetoond. Maar een andere oorzaak kon ook zijn een weerstand bij veel soorten vogels door de aanwezigheid van antistoffen, opgebouwd door een onbekend lange periode van blootstelling van de inheemse vogels aan dit virus. Het was immers niet meer na te gaan, wanneer het usutu-virus in zuidelijk Afrika was ontstaan. Pas in 2003 ontdekten men onverwacht het virus op grotere schaal in Senegal, en dook het virus snel daarna op in Ivoorkust en Burkina-Faso.

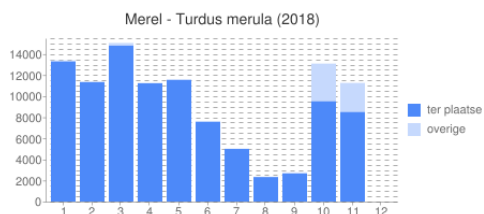
In Europa bleek het dodelijke virus al jaren eerder aanwezig te zijn geweest. In een lokaal veterinaire tijdschrift uit 1996, dat jaren onopgemerkt was gebleven, werd melding gemaakt van een aanzienlijke vogelsterfte in Toscane, midden Italië, vooral onder merels. In 2001 ontdekte men het usutu-virus in Oostenrijk, waarbij niet alleen veel merels het slachtoffer waren, maar ook veel zwaluwen en zelfs de laplanduilen in de dierentuin van Wenen. De sterfte piekte in 2003. Daarna nam de sterfte opmerkelijk snel af, waarschijnlijk door de aanmaak van antistoffen, die nu voor het eerst in levende vogels werden aangetroffen. De virus epidemie raasde in sneltreinvaart over Europa. Duitsland antistoffen in 2002, virus in 2010; Hongarije virus in 2005; Tsjechië antistoffen in 2005, virus in 2011; Polen antistoffen in 2006, Zwitserland antistoffen en virus in 2006, Italië antistoffen in 2007 en opnieuw virus in 2009, en aan de andere kant van Europa: Engeland antistoffen in 2002; Spanje antistoffen vanaf 2003 en het virus voor het eerst in 2006; Frankrijk virus in 2013. Waarschijnlijk waren het vooral de trekvogels, die het virus zo snel over Europa hebben verspreid.

Pas in 2016 werd de aanwezigheid van het virus onomstotelijk in Nederland en België vastgesteld. Maar de massale sterfte bleef uit. Mogelijk was een flink deel van de Nederlandse me-

merel man tuin met usutu virus begin juli 2017

rel-populatie al eerder in aanraking geweest met het virus en hadden de vogels antistoffen aangemaakt, waardoor de weerstand tegen het usutu-virus was toegenomen. Alhoewel er zeker heel wat besmette vogels uit diverse delen van ons land werden gerapporteerd, blijken de aantallen waargenomen merels in de periode van 2015 tot 2018 weinig van jaar tot jaar te verschillen (zie waarneming.nl). Ook bij de landelijke tuinvogeltelling in 2018 bleef de merel tot de tien meest waargenomen vogels te behoren, en zakte de merel slechts van de derde naar de zevende plaats.

en waarin ik nauwelijks merels zag en hoorde. Maar deze terugval heeft niets te maken met het usutu-virus en de daaraan verbonden merel-sterfte. Deze afname van het aantal merels heeft een heel andere oorzaak. In deze periode zijn de merels namelijk in de rui. Ze zien er dan heel wat rommeliger uit en trekken zich tussen de plantengroei terug, waar op dat moment meer dan voldoende voedsel te vinden is. Dit hoeft dus niet te wijzen op een besmetting met het usutu-virus. Maar desondanks vermeldt SOVON een toename van het aantal besmette, dode merels in de laatste maanden van de herfst van 2018.

Zieke vogels zien er niet alleen verfromfaad uit, maar zijn ook sloom, drinken niet, hapten naar adem, vliegen niet weg en zien er bol en opgeblazen uit. Zulke merels waren er in onze omgeving bij uitzondering te vinden. Terwijl er tijdens de ruiperiode nauwelijks een merel kon worden waargenomen, zaten er in afgelopen oktober en daarna soms meer dan acht merels in onze tuin. Het was daarmee weer net als van ouds! Waar ze daarvoor gebleven waren? Waarschijnlijk gewoon ergens weg gescholen tussen de struiken, tot ze van een nieuw verenpakje waren voorzien en ze weer tevoorschijn durfden te komen! Ik heb tot dusver weinig gemerkt van een verhoogde sterfte onder de merels in onze buurt, waar SOVON het over had. Maar dat zegt er op zichzelf weinig over hoe het ergens anders toegaat. Ik ben daarom erg benieuwd om te horen, wat anderen voor ervaringen hebben met de hoeveelheden merels in hun tuin! Ik hoop voor de merels het beste ...

Tekst en foto's: Ben Prins

Excursies en lezingen IVN-KNNV

januari-maart 2019

Maandag 21 januari 20.00u in de Klincke,- Kerkstraat 16 Steenwijk: Lezing Slakken

Vanavond staan de slakken in onze samenleving centraal. Aanleiding voor dit onderwerp is het artikel van Rolf Kranenburg in de Koppel van oktober 2018, dat de interesse voor slakken wekt. Iedereen ziet wel eens slakken door het gras schuiven. In de tuinen en dan bij vochtig weer komen we de huisjesslakken tegen en als het lekker nat weer is, dan laten de naaktslakken zich ook goed zien. Bij de KNNV verscheen de veldgids 'Slakken en mossels'. Een veldgids die na wat inleidende tabellen in compacte beschrijvingen de soorten die in ons land voorkomen behandelt. De auteur van deze veldgids, Bert Jansen, vertelt graag over deze interessante groep en zal ons inwijden in de leefwijze van diverse soorten. De soorten die in onze omgeving voorkomen, zullen niet aan de aandacht ontsnappen. Daar zijn ze vast niet snel genoeg voor. We gaan er vanuit dat u na het bijwonen van deze lezing anders denkt over de wereld van de slak (de slak bestaat niet), anders dan over die vieze, slijmerige beesten die de planten in je tuin kaal vreten. Maar deze lezing richt zich volledig op het slakken-leven en gaat niet over de wering of bestrijding ervan. Dat is een hoofdstuk apart.

*foto huisjesslak
- Ton Bode*

Voor de pauze wordt het leven van de landslakken en de soorten van het (zoete) water onder de loep genomen. Na de pauze zal met behulp van een microscoop en een loeplamp determinatie van een aantal soorten plaatsvinden. De spreker neemt een aantal voorbeelden

voor deze activiteit mee en mocht u zelf slakkenhuisjes mee willen nemen, dan kunnen die ook voor de soortbepaling worden gebruikt. Een boekje van de schrijver over de slakken in de provincie Flevoland met soorten die ook in onze omgeving te verwachten zijn, zal voor € 20,- op deze avond te koop zijn.

Zaterdag 9 februari 2019: Winterkenmerken van bomen in Park Rams Woerthe

Op deze zaterdagochtend wordt tijdens een excursie aandacht besteed aan de winterkenmerken van bomen. Voor die winterkenmerken en de herkenning van bomen en struiken ben je vaak aangewezen op de vorm van de knop en de stand hiervan. Gewezen zal worden op de diverse knoppen zoals blad-

bloem- en gemengde knoppen, maar ook op bijvoorbeeld slapende knoppen.

Het blijft interessant dat in het klein al een scheut/tak in een knop aanwezig en te herkennen is.

Verder zal eveneens aandacht worden besteed aan bladhoudende bomen en struiken, maar uiteraard komen er allerlei andere natuurlijke zaken aan de orde die zullen worden benoemd.

Het belooft een gezellige, interessante en leerzame excursie te worden en je zult merken dat er ook in de winter nog van alles te zien en

te beleven valt in de natuur.

Omdat in het Park Rams Woerthe veel verschillende bomen en struiken te vinden zijn, wordt hier de excursie gehouden.

We starten om 10.00 bij de hoofdingang van Rams Woerthe, Gasthuislaan 2 8331 MX Steenwijk. Daar zijn we om ca. 12.00 weer terug. Trek warme kleding aan en ga gezellig mee op pad. Aanmelding is niet nodig. Voor vragen kunt u contact opnemen met Piet Hein Klip, telefoon 0521-513766.

Zaterdag 23 februari: Natuurwandeling Kraloërheide

De Kraloërheide is het meest oostelijke deel van het Dwingelderveld. Het wordt een afwisselende wandeling van 5 km. Eerst wandelen we over een smal paadje tussen de plassen van het Holtveen door. In het Holtveen heeft vroeger op een kleinschalige manier vervening plaatsgevonden. Daardoor is een mozaïekpatroon ontstaan van grotere en kleinere plassen met daar tussenin smalle stroken land die nu begroeid zijn met pitrus, pijpenstrootje en hier en daar een opschietende berk. We hebben redelijk veel kans dat we op de toppen van die berken een klapekster zien zitten en anders wel een buizerd. De plassen zijn aantrekkelijk voor watervogels. Op dit stuk hebben we prachtige uitzichten over de heide. Er is een kans dat we daar kraanvogels zien. Na een kilometer gaan we het bos in. Hier hebben we kans op spechten, grote bonte, groene en zwarte zijn goed mogelijk. Als de omstandigheden gunstig zijn, kunnen we hier ook nog wel paddenstoelen aantreffen. Als we het bos weer verlaten, komen we uit bij een langgerekt natuurontwikkelingsgebied waar we langs zullen lopen. Hier is jaren geleden de bovenlaag van de grond verwijderd en is een grote ondiepe plas

ontstaan met een geleidelijk oplopende oever. Allerlei water- en moerasvogels zijn hier aan te treffen, in februari ook wel nonnetjes. Op het laatste deel van de wandeling lopen we over een fietspad langs het Holtveen. Er is hier een kijkscherm aanwezig.

Voor deze excursie vertrekken we om 8.30 uur vanaf het grote parkeerterrein (P&R) aan de noordzijde van het NS-station Steenwijk (ingang Eesveenseweg 3, 8332 JA Steenwijk). Uiterlijk om 14.00 uur zijn we weer in Steenwijk. Informatie bij Theo van de Graaf, tel: 0521-587345.

Maandag 18 maart 20.00u Lezing bijzondere amfibieën en reptielen in De Klincke, Kerk- straat 16, Steenwijk

Op deze avond verwelkomen we een medewerker van de 'Stichting Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland (RAVON)' als spreker. De lezing staat voornamelijk in het teken van de (bijzondere) amfibieën en reptielen die in de omgeving van Noordwest-Overijssel voorkomen of kunnen worden verwacht. Zo weten we dat bij de kikkers het 'groene kikkercomplex' ook echt complex is. Hoe onderscheiden we die drie soorten en waar kun je ze verwachten? Maar in onze

Gewone pad - Ton Bode

natte gebieden omgeving komt ook de heikikker voor, die al vroeg in het jaar actief is. De padden die we meestal zien, zijn dat gewone padden of de zeldzame knoflookpad? Naast de kleine watersalamander wordt ook de bijzondere kamsalamander wel eens genoemd als bewoner van onze omgeving.

Bij de reptielen is de ringslang een algemene

soort, die we in de moerasgebieden van Weerribben en Wieden tegen kunnen komen, maar ook in vijvers en vennen op de drogere zandgronden. Maar hoe het met de hazelworm en de adder staat, dat is niet helemaal duidelijk. Er komen weinig waarnemingen van deze soorten op waarneming.nl of andere portalen binnen. Helaas, amfibieën en reptielen worden ook bedreigd, niet alleen door verlies van habitat maar ook door meer sinistere oorzaken. Diverse ziektes bedreigen amfibieën-populaties in Nederland. Ook in de Kop van Overijssel liggen deze ziektes op de loer. Tijdens deze lezing zullen dus niet alleen de soorten in omgeving Steenwijk behandeld worden maar ook de diverse ziektes die hen bedreigen. Handvatten voor de groene vrijwilliger en groene professional om deze ziektes te voorkomen, melden en beperken worden tevens besproken.

Zaterdag 23 maart: Natuurwandeling Roomsloot – polder Wetering-west

Deze rondwandeling is 7 km lang. De helft gaat over graspaden en de andere helft over fietspaden en een weg.

We lopen enkele kilometers langs de Roomsloot. Het is een vaart die ooit gegraven is en daarom is het merkwaardig dat hij over een flink stuk nogal kronkelig is. Waarom is dat? Nog iets merkwaardigs: dwars door het moerasbos Noordmanen loopt een kaarsrechte lage dijk. Waar dient die voor? De kronkelige Roomsloot en de kaarsrechte dijk hebben iets met elkaar te maken. Tijdens de excursie worden die raadsels toegelicht.

Behalve naar deze landschapselementen zal de aandacht vooral uitgaan naar de vogels en andere natuur die we zullen tegenkomen. Water, rietland, moerasbos en weilanden bieden leefgebied aan uiteenlopende soorten vogels en de verwachting is daarom dat we er heel wat zullen tegenkomen. Het vroege voorjaar maakt vogels levendig en ze zullen zeker onze aandacht trekken. Met wat geluk staan er al wat planten in bloei en vliegen er insecten rond. Het zal een veelzijdige wandeling worden. Het laatste deel van de route gaat langs de waterrijke nieuwe natuur van Wetering-west. Meer informatie is te vinden bij www.knnv.nl/noordwesthoek. Kijk onder Verslagen naar Wandeltip Roomsloot-Muggenbeet.

Voor deze excursie vertrekken we om 8.30 uur vanaf het grote parkeerterrein (P&R) aan de noordzijde van het NS-station Steenwijk (ingang Eesveenseweg 3, 8332 JA Steenwijk). Uiterlijk om 14.00 uur zijn we weer in Steenwijk. Informatie bij Theo van de Graaf, tel: 0521-587345.

Zaterdag 30 maart 2019: Vogelexcursie Lauwersmeergebied (dagexcursie)

Op deze zaterdag wordt er een vogelexcursie naar het Lauwersmeergebied gehouden. Dit nationaal en internationaal bekende gebied is een van de rijkste vogelgebieden van Nederland. Elke excursie zorgt voor verrassende waarnemingen.

Via de onderkant van het Lauwersmeer gaan we richting Zoutkamp. Onderweg bezoeken we de bult achter natuurcamping De Pomp. Daar kijken we uit over water en rietlanden. We vervolgen onze weg naar Zoutkamp en het Jaap Deensgat. Vanuit de vogelkijkhut kunnen

we veel verschillende vogelsoorten bekijken. We rijden door naar Lauwersoog, waar we een tussenstop maken voor de inwendige mens. Daarna lopen we rond de haven en We vervolgen onze weg dan richting de Bantpolder en van daar naar Ezumakeeg waar het altijd leuk vogelen is.

Voor deze excursie vertrekken we om 8.00

uur van het grote parkeerterrein (P&R) aan de noordzijde van het NS-station Steenwijk (ingang Eesveenseweg 3, 8332 JA Steenwijk). We zijn daar om ca. 17.00 weer terug. Vergeet niet om warme kleding, verrekijker, laarzen en lunch mee te nemen.

Voor meer informatie: Albert Steenbergen, telefoon 0521-513547 / 06-20934308

Bij de Achterplaat

Op de achterplaat een fraaie opname van Erwin de Lange die vanuit zijn boot een ruigpootbuiszard vliegend boven de Wieden wist vast te leggen.

De ruigpootbuiszard heeft een lengte van 50-65 cm en is een korte afstandstrekker. Hij heeft een lichte kop, een zwartbruine buik, een zwarte vlek op de vleugelschouder, een witte staart met zwarte eindband en zijn poten zijn bevederd. De vogel broedt in de toendra en in de bergen en komt 's winters voor op velden en in open landschappen. Het broedseizoen loopt van mei tot augustus. Er is 1 legsel per jaar, dat bestaat uit 2-7 witte, bruin gevlekte eieren. Vergeleken met de buiszard is de roep van de ruigpootbuiszard langer en lager ('hiee-èèh').

Aanvulling van de redactie

Buteo lagopus (Pontoppidan 1763: *Falco lagopus*), Engels benaming: rough-legged buzzard, Nederlandse benaming: ruigpootbuiszard.

Anders dan bij de buiszard zijn bij de *ruigpootbuiszard* de poten bevederd, hoewel niet tot op de tenen zoals bij de sneeuwhoenders. Voor wie de vogel in de hand had, was het prettig; bij alle verwarring die er over de kleden van roofvogels heerste, was dit een 'hard' kenmerk (niet in het veld, sommige vogelgidsen noemen het niet eens). Frisch 1743 vermeldde het als belangrijkste kenmerk, *rauhfuß* als naam en liet het ook op zijn kleurtekening zien. En ook de eerste die hem noemde, Olof Rudbeck, toonde dit ken-

merk op zijn kleurtekening van rond 1700.

Bij de sneeuwhoenders staat *lagopus* vermeld in de oorspronkelijke betekenis: hazevoet. Het woord is afkomstig uit het Grieks: *lagos* is haas, *pous* is voet/poot. Bij de Romeinen duidde het woord *lagopus* het alpensneeuwhoen aan. Bij Pontoppidan wordt het een bijvoeglijk naamwoord: haasvoetig. Hij schrijft: "med laadne Fødder", 'met ruige voeten' (p.616). Hij beschrijft ook de zwart-witte staart, alsof hij ook op deze manier wil zeggen dat het een andere vogel dan de buiszard is (bij de meeste andere roofvogels volstond hij met de wetenschappelijke en de Deense naam). Voor bevederde poten en *lagopus* zie ook bij de dwergarend.

Uit het IVN-bestuur

Het is goed te merken dat de verenigingsactiviteiten alweer in volle gang zijn. Veel zaken passeren de vergadertafel van het bestuur. Het besluit werd genomen voortaan tijdens iedere bestuursvergadering een vertegenwoordiger van een van de werkgroepen uit te nodigen om de lopende en toekomstige zaken de revue te laten passeren. Dit keer was het de beurt aan Els Heibrink van Jeugd Natuurclub "De Weerribben". Dit seizoen doen 20 tot 25 kinderen in de basisschoolleeftijd aan de activiteiten van deze club mee. Er zijn vier begeleiders en er zullen pogingen worden ondernomen om er nog een vijfde bij te krijgen. Verder wordt de mogelijkheid onderzocht om de begeleiders een cursus veld-EHBO te laten volgen.

Vanaf de herfst tot het voorjaar komen de kinderen van de jeugdnatuurclub één keer per maand op een woensdagmiddag van 15.00 tot 17.00 uur bij elkaar. De activiteiten vinden vrijwel altijd in de buitenlucht plaats met steeds een ander thema. In de maanden december en januari is er geen bijeenkomst vanwege de vroeg invallende duisternis. Voor de jeugdnatuurclub is Maarten Punt vanuit het bestuur het aanspreekpunt en Thea Peters vanuit het nationaal park.

De financiële gang van zaken binnen de afdeling verloopt conform het beleid. Landelijk is er een IVN-servicemodel, dat de afdelingen kunnen gebruiken voor de inning van de contributie. In de komende periode zal bekeken worden welke maatregelen nodig zijn om hieraan deel te kunnen nemen.

De activiteiten van de diverse werkgroepen hebben een bevredigend verloop, wat ook gezegd kan worden van de excursies. De indruk bestaat dat de belangstelling hiervoor weer verder is toegenomen. Op 29 januari vindt de jaarlijkse coördinatoren-bijeenkomst plaats, waarbij elke werkgroep aan de hand van een jaaroverzicht laat zien wat er allemaal is ondernomen en wat de plannen zijn voor het komende jaar. Het gaat hier om het team "uurtje natuurtje", de jeugdnatuurclub, de natuurkoffer, de excursies, de vogelgroep en de PR.

Het bestuur spreekt nogmaals zijn dank en waardering uit voor de organisatie van de IVN-ledendag op zaterdag 13 oktober. De lezing door Albert Steenbergen en het bezoek aan de kooi van Pen zijn bij de leden in goede aarde gevallen, waaraan uiteraard ook het prachtige weer heeft bijgedragen.

De algemene ledenvergadering van IVN wordt gehouden op 11 maart in 't Hoogtij in Steenwijkerwold. Na het officiële gedeelte zal natuurfotograaf Philip Friskorn een inleiding houden. Verder is er op zaterdag 5 januari nog de gezamenlijke nieuwjaarsbijeenkomst, dit keer in Kalenberg, voorafgegaan door een wandeling.

Tot zover dit keer deze rubriek. Meer informatie over IVN Noordwest-Overijssel is te vinden op onze website en/of Facebookpagina. Tot de volgende keer.

Tekst: Jan Feenstra

"Om in te lijsten"

verslag van de leden- en donateursdag IVN Noordwest Overijssel 2018

Het is al jarenlang een traditie: een informatieve dag voor de leden en donateurs van IVN Noordwest-Overijssel met veel gelegenheid voor onderling contact. Dit jaar vond deze activiteit plaats op zaterdag 13 oktober in Kalen-

berg en Wetering.

In het dorps huis in Kalenberg genoten de 34 deelnemers in de ochtenduren van een presentatie in woord en beeld van natuurgids Albert Steenbergen. Hij toonde de fraaiste

beelden van wat er zoal in “De Weerribben” rondloopt, vliegt, kruipt, groeit en bloeit. Als je dit zo achter elkaar voorbij ziet komen, realiseer je je pas hoe rijk dit gebied is aan flora en fauna. In één woord “uniek”. Dit kon ook gezegd worden van de presentatie van Albert, die hem een vorstelijk applaus opleverde.

Na een voortreffelijke biologische lunch werd 's middags zowel te voet als per boot een tocht gemaakt door “de kooi van Pen” in Wetering, een al uit de negentiende eeuw daterende eendenkooi, waar momenteel geen eenden meer worden gevangen, maar die door de inzet van tientallen vrijwilligers in stand wordt gehouden voor het nageslacht. Erica, Hans, Tjallien en nog een handjevol vrijwilligers lieten de deelnemers kennismaken met de diverse facetten van hoe de eendenvangst in zijn werk ging, hoe het onderhoud plaatsvond en wat er allemaal bij komt kijken om deze in de praktijk in ere te houden. Ooit geweten dat de uitdrukkingen “achter de schermen” en “de pijp uitgaan” hun oorsprong vinden in het kooikersvak? De kooiker die achter de rietschermen langs loopt om niet gezien te

worden door de eenden die naar binnen komen zwemmen en die uiteindelijk via de vangpijpen hun einde tegemoet gaan.

Deze ledendag was er echt eentje om in te lijsten. Verantwoordelijk daarvoor waren secretaris Roely Luyten en bestuurslid Henk Mulder. Hulde! En natuurlijk verdiende ook het weer op deze dag een dikke tien!

Verslag: Jan Feenstra

Foto's: Willem-Jan Hoeffnagel

**KNNV Koninklijke Nederlandse
Natuurhistorische Vereniging,
vereniging voor veldbiologie**

KNNV Afdelingsbestuur
Postbus 171
8330 AD Steenwijk
Bankrek.nr: NL95INGB0001027674 t.n.v. KNNV,
afd. De Noordwesthoek Steenwijk.

Voorzitter

Ton Bode, 0521 512074
voorzitter@noordwesthoek.knnv.nl

Secretaris

Thijs Krösschell,
0521 795081
secretaris@noordwesthoek.knnv.nl

Tweede secretaris

vacature

Penningmeester en ledenadministratie

Kees de Wilde,
06 49119132
penningmeester@noordwesthoek.knnv.nl

Bestuurslid

Emile de Leeuw,
0653643469
webmaster@noordwesthoek.knnv.nl

Bestuurslid

Belinda Kater
06 46129879
belinda.kater@hotmail.com

Bestuurslid vacant

Waarnemingen

Ton Bode,
0521 512074
ton.bode@planet.nl

N.B.De Noordwesthoek heeft
een ANBI-status.

**IVN Vereniging
voor natuureducatie en
duurzaamheid**

IVN Afdelingsbestuur
Postadres Het Eenspan 6
8332 JG Steenwijk
Bankrek.nr: NL45INGB0000342784 t.n.v. IVN
afd. Noordwest Overijssel Steenwijk

Voorzitter

Rian Hoogma
Binnenpad 44 8355 BS Giethoorn
0521 362279
jagerhoogma@hotmail.com

Secretaris en Ledenadministratie

Roely Luyten
Het Eenspan 6
8332 JG Steenwijk
0521-523740 | 0611317756
IVN-secr.NWO@ziggo.nl

Penningmeester

Maarten Punt
Venebosweg 2 Ossenzijl 8376 EN
0561 851393
puntm@casema.nl

Bestuurslid

Henk Mulder
Oudeweg 97, 8376 HS Ossenzijl
0561 477574
henkmulder525@gmail.com

Bestuurslid

Willem-Jan Hoeffnagel
Oldemarktseweg 180
8341 SJ Steenwijkerwold
0521 857735
willem-jan@hoeffnagel-photography.nl

Werkgroepen KNNV en IVN

KNNV

Vogelwerkgroep

Coördinator: vacature

Weidevogelbescherming

Ynske Ypma / 0521 360921

ynskeypma@home.nl

Wintervoeding

Jaap de Jong

0521 362389

Plantenwerkgroep

Candida van Wirdum / 0521-521106

candida@jolicoeur.nl

Vlinder en libellenwerkgroep

Arjen Lensen / 06-29077923

arjen.nat@gmail.com.

Geologiewerkgroep

Wim Brussee / 0521 516373

krebberbrussee@hetnet.nl

Werkgroep Wolterholten

Ernst J.Kleis / 0521 513845

ej.kleis@hetnet.nl

Lezingen vacature

Waarnemer: Ton Bode

ton.bode@planet.nl

Excursies

Belinda Kater

06 46129879

belinda.kater@hotmail.nl

Natuur en milieuplatform

Henk Plat / 0561 452117

henk.plat@planet.nl

Websitebeheer

Emile de Leeuw / 0653 643469

webmaster@noordwesthoek.knnv.nl

Website: www.knnv.nl/noordwesthoek

De Contributie en lidmaatschap

KNNV-leden € 34,50

Huisgenoten van KNNV-leden € 19,50

NWH-leden en hun huisgenoten € 17,00 (nieuwe NWH leden niet meer mogelijk)

De contributie wordt automatisch geïnd c.q. moet vóór 1 maart ontvangen zijn.

Opzegging schriftelijk vóór 1 november bij de Ledenadministratie

Leden ontvangen het blad "Koppel" en het tijdschrift "Natura" van de landelijke KNNV

IVN

Excursies en gidsen

Coördinatie: Henk Mulder

0561 477574

henkmulder525@gmail.com

Aanvraag excursies en gidsen:

Roely Luyten

het Eenspan 6, 8332 JG Steenwijk

IVN-secr.NWO@ziggo.nl

Uurtje Natuurtje

Lucille Keur

0561 477574 / 0624792192

lkeur@hetnet.nl

Vogels

Albert Steenberghe / 0521 513547

albsteenbergen@hotmail.com

PR

Jan Feenstra, Nijveveen

0522 251098 / 06 53116070

janfeenstra46@gmail.com

Natuurkoffers

Contactpersoon: Gerry Teurlinckx

0521 513495

gerryteu@ziggo.nl

Werkgroep Jeugdnatuurclub

De Weerribben

Contactpersoon: Wieke Nijland

0522 244766

janenwieke88@gmail.com

Websitebeheer

Willem-Jan Hoeffnagel

0521 857735

ivn.nwo.web@gmail.com

Website:

www.ivn.nl/afdeling/noordwestoverijssel

Contributie IVN € 20,00 per jaar

Leden ontvangen het blad "Koppel" en "Mens en Natuur", tijdschrift van het landelijk IVN. Donateur kan iedereen worden, die geen werkend lid kan of wil zijn, maar wel het verenigingswerk wil steunen: bijdrage € 20,00 incl. "Koppel".

Huisgenoten van leden betalen € 5,00.

Beëindiging van het lidmaatschap IVN Noordwest Overijssel: via schriftelijke opzegging bij het IVN-secretariaat vóór 1 november van het lopende jaar.

Retouradres: postbus 171 - 8330 AD Steenwijk

Ruigpootbuizerd - fotograaf Erwin de Lange

ivn natuur
educatie
Noordwest-Overijssel

IVN Vereniging voor natuureducatie en
duurzaamheid afdeling Noordwest-Overijssel

KNNV
vereniging
voor veldbiologie

KNNV
vereniging voor
veldbiologie
De Noordwesthoek